

श्री
नमो तस्स
विभज्ज वादिनो

सम्बुल-जातक

##

अनुवादक :
भिक्षु प्रह्लादराज

Dhamma.Digital

##

प्रकाशक :
उपासक उपाधिज्जायि
श्री शाक्यसिंह विहार
नं. १०३

<https://dhamma.digital>

श्री
नमो तस्स
विभज्ज वादिनो

सम्बुल - जातक

अनुवादक :

भिक्षु प्रह्लानन्द
श्री शाक्यसिंह बिहार
ललितपुर

Dhamma Digital

प्रकाशक :

उपासक उपासिकाणि
श्री शाक्यसिंह बिहार
ललितपुर

बुड० २५१२ । ने० १०८९ । वि० २०२५ । ई० १९९९

प्रथम संस्करण ५००] [थुके चन्दा मोरू— १५०

<https://dhamma.digital>

प्राक्-कथन

अस्थिलोके शील गुणो, सत्त्वं सोचेय्य बुद्धया ।

एव लोके शीलया गुण अनन्त दु । घात्थं धाय्मान धाःसा सम्पूर्णं पुण्यया भाञ्जनं हे शील जुवाच्चन । यदि शीलं मंत धाःसा न्हाधिजागु पुण्य याःसानं ल्हःल्लः प्वाः प्वाः गंगु धोप, भवेपे लः तयगु बसते याकनं हे लः ज्वया फुनावनिगु खेतुं पुण्य नं ज्वयाः फुनावनि । यदि शीलाचरण सम्पन्न जुवा चरनघाःसा मिसा जूसां, मिज जूसां वयाके सत्यता दयाच्चनी ।

आःथन मेमेपि आपासिधा धाःसुदु-मिसापि पतिव्रता धर्मं चनेमाः घका, एव खेनं सत्यलः । तर भगवान बुद्धया सद्गुपदेशे-सञ्जन वगंपिस (कामेसु मिच्छाचारा वेरमणि) धयागु शील नियम पालन याध्माः घयातल । धुकिधा अर्थःमिसापिसनं, मिजंपिसनं व्यभिचार कर्म याय् मज्जू धाःगुलः । अने मिसापित जक पतिव्रता धर्मं पालन याय्माःघका धयातल, मिजंपिन घाःसा पतिव्रत धर्मं पालन याय्माः घका मघाबले, एव कतिलापाकगु धर्मंघका मघाइला ? आःजा मिसापिसनं आलः सयेका सत्यवादि बुद्धया धर्मं एवीका सीका हया च्चंगु दु । मिसापिसनं घाय् सयाबल-मिजंपिसनं अनाचार याय्मज्जू घका, एव घाःगु खेनं धिक्क हे जू । यदि मिजंपिनं पतिव्रत धर्मं चनघाःसा, गये एव ग्रन्थे कनातःम्ह “पतिव्रता सम्भुलां ” यःगु सत्यताया बलं यः स्वामी-यागु रोग शान्तयाना भूगु खेतुं, मिजंपिके नं सत्यताया बल मदेमलु । धुके दृढता पूर्वक विश्वास याना विज्याहूँ (दिसे) एवहे जिगु विनम्र निवेदन लः ।

आः थन एव ग्रन्थ छापे याकागुली श्रद्धापूर्वक सकलयां हित सुख कल्याण काममा यासे चन्दा तथा विज्यापित, बारं बार च्चग्यवाद । नाप बापं एव पुस्तक संशोधन याना विज्याहूँ आयुष्मान् मुदर्शन यातनं हादिक धम्यवाद दु । हानं प्रतिबाहे अलसि मघासे बांलाक कुतःयाना एव ग्रन्थ छापे याना भूगुली सुभाष प्रिन्टिङ्ग प्रेसया ब्यापक कर्मचारी पितनं बारं बार धम्यवाद । अस्तु

अनुवादक

<https://dhamma.digital>

<https://dhamma.digital>

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

“का वेद्यमाना.....। घयागु ध्व घमदेशना भगवान बुद्ध जेतवन विहारे विज्याना च्वंगु बखते मल्लिकादेवोया वारे आज्ञाजुया विज्यागु खः ।

मल्लिकादेवी श्रावस्तीया छम्ह तःधंम्ह मालिया म्हायमचा खः । व गुलि सुन्दरी व रूपवती, उलि हे महापुण्यवानम्हनं जुयाच्चन । व थःगु भिक्षुदंयागु यौवन अवस्थाय मेमेपि कन्या कुमारीपि नाप पुष्पारामे दना च्वनिगु खः । अथे हे छको वनाच्चंगु बखते स्त्रंगः मढि-गुलः (कुल्माष) स्वांया हनेतया ज्वनावना च्वंगु जुया च्वन । तर देशपिने थ्यंवेले वं भगवान बुद्धया शरीरं निर्मल रश्मि प्याहावया च्वंगु, हानं भिक्षुसंघपि सहित नगरे द्वाहाँ विज्यानाच्चंगु खन । ध्व खनेवं तःधंगु नुगले श्रद्धाचित्त उत्पत्तिजुया थमं ज्वनावयागु मढि- गुलः व्याक्कं श्रद्धापूर्वकं भगवान बुद्धयात प्रदान यात । हानं भगवान बुद्धं उगुदान चातुर्महाराज देवतापिसं दानयाना तःगु पात्रे फयाकया विज्यात । मल्लिकादेवीनं उगु मढि प्रदान याय-धुंका तथागतया चरणे पञ्चाङ्ग प्रणाम यानाव सादर पूर्वकं छल्लेलिक दनाच्चन । तथागतं वयागु श्रद्धा भक्तिखना मुसुक्क न्हिलाविज्यात । अले आयुष्मान् आनन्दं भगवान न्हिलाविज्यागुया कारण न्यसेलि, तथागतं आज्ञादेविका विज्यात—“आनन्द ! मल्लिकां थुगु मढि दानयागुया फल स्वरूप थौं हे थुम्ह कुमारी कोशल राजाया महिषी महारानी जुइ ।”

थुखे उम्ह मल्लिकानं थथे दान यायेधुंका, पुष्पाराम पाखेस्वया वम । हानं उखे धाःसा उगु हे दिने अजातशत्रु नाप युद्धयाना बूम्ह, कोशलराजा सलमहेच्चना विसिवया

चवंगु जुयाचवन । थये विसिवया च्वंम्ह जुजुं मल्लिका
 भ्ये, हालाचवंगु शब्दतायाव वयाके हे आशक्त जुल । अले
 पुष्पाराम पाखे सल फहीका यंकल । पुष्यबानम्ह कुमारीनं
 जुजु सलगया थःथाय् पाखे स्वया वसानं विसिमवसे च्वंचवन ।
 अम्ह लिक्क थपनेवं व्रुजुयाम्ह सनयागु लगाम् जवन । अले
 जुजुं मलम्हे च्वना हे न्यन—‘मेजु ! छं स्वामि दुलाकि
 मदु ?’ थये धका न्यनालि स्वामी मदुम्ह खः धकासीवं,
 जुजु सलया म्हं वनाह्रावल । आपालं प.य्, निभालं कयेका
 धावायाना व्वांव.गुया कारणं कोशल जुजुया त्यानुसे च्वं
 चवंगु खः, उकि त्यानुलकेत मल्लिकादेवीया हे मुले पलख
 गोतुल । गोतुलाव आराम कायेधुंका मल्लिकायात सल-
 म्हेतया सेनापि सहित नगरे द्वाह्रावन । हानं मल्लिकायात
 वयागु छेँ तोताबिल । अले संध्याकाल जुसेलि धुम् धामं
 सत्कार सम्मान पूर्वक जन्तिछोया मल्लिकादेवीयात कयाहये
 धुं कुसेलि रत्नया द्वेँ पयतुका अभिषेक बियाव वयात पट-
 रानी यानातल । अबलेसंनिसें व जुजुया अत्यन्त हे योम्ह
 महारानी जुयाचवन ।

मल्लिकादेवीनं कोशलराजाया रानी जुसेनिसें न्हापानं
 वनेगु आंठ तःधंगु न्यागु गुण रक्षण पालन यात । हानं
 व ज्ञानवान्, बुद्धसेविका तथा पतिभक्ति पतिव्रता, थःस्वामी-
 यात देवता समानं मानेयाइम्ह सुलक्षणा मिसाजुयाचवन ।
 हानं ताकाल मदुवं हे मल्लिकादेवी, स्वामीभक्ति व
 पतिव्रताम्ह महारानी धका सारा नगरे प्रख्यात जुल ।

छन्हुयादिने भिक्षुपिनि धर्मसभाय् खेँ जुन “आयुष्मा-
 न्पि ! मल्लिकादेवी धात्थेँ हे स्वामीभक्ति पतिव्रता खः ।
 इत्यादि” उगु हे समय तथागत बिज्याना भिक्षुपिके न्यना

विज्यात— भिक्षुपि ! थुगु समय छिमि छु खें जुयाचवन ?
भिक्षुपिसं विन्तियात “भगवान तयागत, मल्लिकादेवीया
स्वामीभक्ति व पतिव्रताया बारे खें जुयाचवन ।

भगवाणं आज्ञाजुया विज्यात—“भिक्षुपि ! मल्लिकादेवी
आजक स्वामीयात देवता समानं मानेयाइम्ह पतिभक्ति
जुयाचवंगु मखु, न्हाणा न्हापानं पतिभक्ति जुयाचवंगु खः ।
भगवानं थथे अ ज्ञाजुया विज्याये वं, अले भिक्षुपिसं थुगु
खें न्यनेगु इच्छां प्रार्थना यासॅलि, तथागतं थ्व पूर्वकथा
आज्ञादयेका विज्यात ।

पूर्वकथा

परापूर्व काले वाराणसी नगरे ब्रम्हदत्त जुजु राज्य-
याना च्वन । उम्ह जुजुया सोत्थिसेन थयाम्ह काय् छम्ह
दु । तःधिक जुसॅलि जुजु वयात उपराजया पदे प्रतिष्ठित
यानगतल । वया सम्बुला थयाम्ह पटरानी दु, उत्तम
रूपवती शरीरया तेजदुम्ह, फय् मवःगु थामे च्यानाचवंगु
मतया तेज समानं प्रकाश मानम्ह । तर दिन हनाववं
गुलिछि काल वितेजुसॅलि गो त्यसेनया शरीरे कुष्टरोग
खनेदयावल । अले अने अनेपि बँद्यकथना वासःयातनं
बँद्यतयसं वासः याय्फुगु मखुत । कुष्टरोग भ्रमं तच्चवजुया
वसॅलि, सोत्थिसेनया मने संगप जुल । वं विचायात कि—
आःजि थजागु रोगज्वीया जुजु जुयानं छुयाय्गु ? बरू
जंगले बना सुं हाःना मदुम्हथें जुया देह त्यागयाना मृत्यु
जुया वनेगु हे उत्तम जुइ । “थथे मनेतया, हानं थःगु
विचा जुजुयात विन्तियाना देशयात त्यागयाना जंगले
वनेत तयारजुल । अले सोत्थिसेन लिसे लिसे सम्बुलानं

वनेगु तयारजुल । सोत्थिसेनं वयात घाल "देवी ! छ जिनाप वयेगु याय्मत्ये । सुखपूर्वक राउये हे च्वना च्वे । " घका नाना प्रकारं खँ ल्हाना निवारण यातनं सम्बुला मानेमजू । "जि छपिनाप जंगले वया छपिनिगु (स्वामीयागु) सेवायाना च्वने " घका घा घां त्वहे मत्वनुसे सम्बुला थः स्वामी नापं लिना जंगले वन ।

अले इपि जंगले थ्यँसेलि थःपित योग्यगु फल मूल सुलभगु हानं लःलो प्रसस्त दुगु सिचुगु थासे छगू योग्यगु पर्णकुटी दयेका च्वना च्वन ।

अन जंगलेन सम्बुलां प्रतिदिन थवस्वामीयागु राजकुले थेंहे सेवा भक्तियानाच्वनीगु । सुथन्हापां दनोगु, आश्रमे वँपुइगु, त्वनेगुलः, मोल्हुइगुलः, सिले सालेगुलः थना तइगु हानं दतिवन याय्गु, खाःसिलेगुलः तयातइगु । जब सोत्थिसेनया खासिले घुंको, नानाप्रकारया वासःनिना थःस्वामीया गन गन घाःजुया च्वंगु खः लखंसिला वासलं पाकाबी । अले सुस्वादिष्टगु फल मूल नकइ । थथे फुक्क सेवा सत्कार सिध्दका ल्हाल्हो मिलाव थत्र स्वामीयात विन्तियाइ—स्वामी! अप्रमाद जुयादिसँ । "Dhamma Digital

थथे थःस्वामीयात आराम याका व अले थमं टोकरि कोकिचा व कोसकथि उवना जंगले वना फल, मूल कयाहयाव छथाय् दों चिनातयु । हानं लःलो कयाहयेमाःगु कयाहया थःस्वामीयात नाना प्रकारया वासः लेपं पाका मोल्हुयेका सुन्दर सुस्वादिष्टगु फल मूल नका, नयेधुं कल धाय्ब, लिपा थनन नयालि छनेगु लासा चकंका लायावियु । थःस्वामी उके छन धाय्ब तीजक ल्हाःतुति तिया भ्छम्ह उसि उसि याना सुविस्ता सायं थ्यनेधुंका थःगु आसने वना थनं छनी ।

एवं प्रकारं प्रतिदिन म्याः भवा हे अलसि मचासे दिक्क मचासे, सम्बुलां यःस्वामीयागु सेवा चाकरियाना च्वं च्वंगुजुल ।

छन्हुया दिने अथेहे सदायार्थे जंगलेवना फल मूल ग्वायुंका गिरिकन्दरा धयागु पर्वतं क्वहांवया च्वंगु लः, पुव् खनाव थमं ज्वनावयागु फल मूलया टोकरि (दाला) छथाय् नया मोल्हुइ घका पुखुली क्वहांवन । क्वहाँ वनाव हथंनं (साभुं) म्हे म्ही थाना मोल्हुया सुघर सप्फायाना म्हे निलेधुंका पुखुलि याहाँवया बलकल बस्त्रंपुना पुखूया सिथे दनाच्वन । त्रयागु शरीरया तेजं अनच्चंगु जंगल फुक्कं जहाँ थिनाच्वन ।

उगुहे अवस्थाय् छम्ह म्यानापुसे च्वंम्ह “दानव यक्षया” आहार नसा मालेया निनि चाःहू क्वयाच्वंगुलः । वहे दानव यक्षं उम्ह सम्बुला यात खन । हानं आशक्तजुया निपू गाथा ववना घाल—

का वेधमाना गिरिकन्दरायं एका तुवं तिठ्ठसि सञ्जन्तू ।

पुट्ठासि मे पाणिपमेय्य मज्जे अबक्खाहि मे नामं च वग्घवे च ॥१॥

ओभासयं वनं रम्भं सीहं ब्याघ्र निसेवितं ।

कावा त्वं असि कल्याणि, कस्स वा त्वं सुमज्जिमे ।

अभिवादेमि तं भद्दे दानवहं नमत्थु ते ॥२॥

तदर्थ—हे उत्तमगु जँ त्याः जुयाच्वंम्ह ! गिरिकन्दराय् चिकीचा जाःगु पुखुली शोभायमानं याकचा दना, थर थर खानाच्वंम्ह मय्जु छ, सुलः ? जि छंके न्यनाच्वना छंगु नां छु ? छं थन न्यातिपि सुदु ? ॥ १॥ सिंह ब्याघ्रतयेसं बास यानाच्वंगु ध्व बने तेज प्रकाश यानाच्वंम्ह हे कल्याणी !

छ सुखः ? हे मध्यम आकार जुयाच्चंम्ह मय्जु छ सुयाम्ह
खः ? भद्रे ! जि छन्त अभिवादन याना । जि दान वखः
छंत जिगु नमस्कार ॥ २ ॥

सम्बुलां व यक्षयागु खँ न्यना स्वपू गाथा व्वना घाल—
यो पृतो कासीरात्रस्स सोत्थिसेनोति तं विदू
तस्सःह सम्बुला भस्सिणां, एवं जानाहि दानव,
अभिवादेमि तं भन्ते. सम्बुलाहं नपत्थु ते ॥३॥ [एवमादी गाथा]

तदर्थ—हे दानव ! छं सीकि, काशीराजया सोत्थिसेन
घयाम्ह छम्ह प्रसिद्धम्ह काय् दु । जि, वया सम्बुला
घयाम्ह भार्य्या खः । भो दानव ! जि छन्त नमस्कार याना,
जि सम्बुला खः । ॥३॥ छंत भिनेभा ! वेदेह पुत्र थुगु
अवस्थाय् म्हं मफुगुलि वने च्वनाच्चंगु दु । जि उम्ह रोगी-
यागु सेवा यानाच्च्वना ॥ ॥ जि वने फल मूल खानाव
हानं गबलें गबलें सिंह, व्याघ्रतेसं त्वता थकूगु मांस कया
बीयंकेगु । गुगु बैकनं भपी । थौं निश्चयनं बैकःया आराम
मदयेका म्हं मफयेका जिगु प्रतिक्षा याना च्वनजुइ ॥ ॥

थुगु खँ न्यना पापी दानवं गाथाद्वारा घाल—

कि वने राजपुत्तेन आतुरेन करिस्ससि
सम्बुने परिचिण्णेन अहं भत्ता भवामिते ॥

तदर्थ—हे सम्बुला ! अजाम्ह धूणितम्ह रोगि राज-
पुत्रयात, छथिजाम्ह अभिरूपा राजपुत्री छाय् घजागु वने
च्वना दुक्ख कष्टमिया सेवायाना च्वनागु ? जि घयागु
खँ न्यं । जित छं स्वामी भजेया । जि छं स्वामी जुइ ।
जि छन्त सुखानन्दनं तयातये ।'

सम्बुलां गाथाद्वारा घाल—

सोकट्टाम दुरसाय कि रूपं विज्जते मय
भञ्जं परियेस भट्टं ते अघिरूपतरं मया ॥ ७ ॥

तदर्थ—जि, यजागु महा शोकातुर दुक्खित जुया च्वना-
म्हयागु रूपकाय छुं बांलागु मखु, भो दानव ! छं भिनेमा ।
छं जि दुक्खितया पाखे ध्यानतय् मते । मेपिं जिया सिनं
अधिक बां बांलापि रूपवतीपि संसारे यक्को दयु । छ मे
मेयाय् हे हुं ।

पापि दानव यक्षं घाल—

एहि मंगिरि आरुह्य, भरिया मह्यं, चतुस्मता
तासं त्वं पवरा होहि सन्वकामसमिद्धिनी ॥ ८ ॥

हे सम्बुला ! छं अथे थयेघका हाला च्वनेमते । वा,
थन याकनं पर्वते याहाँवया जिथाय्वा । जि मेपिनं ४००,
प्यसःम्ह भाय्यरिपिंदु । तर इपिमध्ये छ, सर्वश्रेष्ठम्ह जुइ ।
हे सुवर्णं वर्णम्ह कल्याणी रूपवती ! छं छुतक कामना याना-
च्वनागु खः व फुक्कं जि बांलाक हे पूर्णयाना वीफु । छं
मेमेगु मने लुइका च्वनेमोल । याकनं जिथाय् वा । छंत
जि अति योम्हयाना पटरानो यानातये ।

यथिजागु न्यने हे प्रायश्चित्तगु न्यने हे मत्पोगु दुर्वकिय
वचन पतिश्रुता शीलवती सम्बुलां न्यनां न्यने तकं मफुत ।
न्हेंपं प्वाःतित । तर पापी दानव यक्षं हानं बाल-हे सम्बुला !
यदिछं यौं जि थयागु खें स्वीकार मयात घाःसा छं सीकिं
छ जिगुजाहार जुल घका । छंत जि म्वा, म्वाकं हे नयाबी ।

थये घका उम्ह न्हेगू जटादुम्ह ता, ता:हाकगु धंवादुम्ह मनुष्य भक्षक दानव यक्षं सम्बुलायात त्राशकयन । मरण भय क्यन । अये मरण भय कयंसानं, सम्बुलां मर्यासे हे घाल—यापि दानव जि, छ खना मर्या, हानं जि, सीधका नं मर्या:, केवल पापखना जक ग्या: । सम्बुलां थयेजक धाय्-वंजा दानव यक्षं क्रोधपिकया ब्वां ब्वां बया लितु लिना हानं घाल—सम्बुला ! जि धयागु खं छं न्यनेगुलाकि मन्य-नेगु ? यदि मन्यनघा:सा थयें हे छंत स्यानाने । थये धाधां व दानवं जवरजस्ति त्हा: ज्वना सम्बुलायात सातु सालाचवन ।

अले अजागु शून्य शानगु जंगले सुद्धम्ह हे मदुयाय् पापी शिकारी दानव यक्षं त्हा:ज्वना सातु साला कसायाना-च्चंबले, स्वामी भक्ति पतिव्रतायात महान तचवगु दुक्ख आपद जुल । अन उगु थासे जंगले थ:त रक्षा याइपि सुद्ध म्हनं खंगु मखुत । सम्बुलाया थ:त त्हा: तुति चप्फुना स्यानानइ धयागुया सिबेनं , पर्णकुटी च्वनाच्चंम्ह म्हंमफुम्ह थ:स्वामीयात लुमंका ख्व ख्वं त्रिलापयाना थये प्रार्थना यात—ध्व लोके छु दुर्जन तयेत हटेयाना सज्जनपित रक्षा-याइपि देवतापि सुहे मंतला ? थ्व राक्षसं जित स्याना-नइत । जि मन्त धाय् व अन पर्णकुटी च्वंम्ह आर्य्यपुत्र जि स्वामीया छु गति ज्वीगु ? सुनां वेव.यागु सेवाथाइ ? सुनां वेक्यात वासलं पाकी ? सुनां फल भूल खाना हयात्री ? सुनां क्वाल: स्वाउंल: इत्यादि मा:मागु पदार्थं पुरेयानात्री ? हा ! हा !! दैव थन जित रक्षयायाइपि दयादुपि लोकपाल देवतापि सुनं मदुला ? थ्व थुम्ह अत्याचारि दानवयात हटेयानात्रीपि सुं हे मंतला ? थये घका सम्बुला हला,

ह्रवया विलाग यागा च्वंगु बखते उग्ह प्रतिव्रताया शील
 तेजरागु प्रभावं देवराज शक्रया भवन कम्पजुल । पाण्डु कम्प-
 नासन ववानावल । अले उगु कारणयात शक्रदेव उग्दं दिव्य
 चक्षुं खंका तुरन्त ल्हातं वज्रज्वना वयाव दानव यक्षया
 छ्यो फुसेचवना गाथाद्वारा न्यंकल ।

हे दानव ! ध्र युग्ह सम्बुला स्त्रीजनपिनि मध्येन
 श्रंष्टोत्तम्ह शान्तम्हः । अग्नि समानं तेजस्वतोम्ह खः ।
 हे राक्षस ! छं युग्ह शीलवती पतिव्रता स्त्री रत्नयात, दुवत्र
 कष्ट वियागये मने, स्वताव्हेसा याकनं त्वताछ्व । मखुगा
 थयें छंगु छ्यो न्हेकू यन्त्रो । यथेधका शक्रदेवं प्राशविया
 वज्र यांकया हुंकार शब्दं घाल ।

दानव यक्ष उगु शब्दताया थारान्हया, तुरन्त सम्बुला
 यात तोता बिल । शक्रदेवं-हानं हानं सम्बुलायात उगु भय
 मथेकेत हानं अथे दुतल कष्ट मबीकेत, गुग्हः दान । यक्षपात
 देव बन्धनं चिगा हानंछको अन उगुथासे वयेभकेत स्वगु
 पर्वतनं प्त्रीक यंका तोतेयंकल ।

अले शक्रदेवं सम्बुलायात अप्रमादया उपदेश विया
 थःगुथासेतुं लिहावन । राजकन्या सम्बुलानं सूर्याष्ट
 ज्वीधुंका चन्द्रमाया प्रकाशे थव स्वामी लुमंका मने घन्दा-
 कया याकनं याकनं आश्रम पालेस्त्रया वन ।

अले उखे पर्णकुटी च्वना च्वम्ह सोत्थिसेत यानं फल
 मूल खाः वम्ह निभा बिका तकं ध्यंकमवगुलि वन जंगले सुं
 सां नापलात जुह । मिसाते भाःदुगु मखु, हानं इमिसं जितनं
 छुं-छ्यां याःवयेफु घका मने शंका उत्पत्ति जुयाव पर्णकुटी
 त्वता मेथाय् हे सुला च्वं वन ।

धुगु अर्थयात प्रकाश धाय्या निति च्यापूगाथा घयातःगुदु—

साच अस्समं आगच्छि पमुत्ता पुरिसादका

नीलं फलिन सक्कुणीव गतसिगव आलयं ॥ ॥ [एवमादि गाथा]

तदर्थ—नरभक्ष पापी यक्षया ल्हातं मुक्तजुयाव आश्रमे
ध्यं वल । गधे भंग पक्षित धःगु स्वले याकनं याकनं लिहाँ
वडगु खः । हानं थः मचाया मायां मांम्हसा, मचायाथाय्
व्वांवडगु खः अथेहे प्राणयात बचेयाना शोकातुरं वम्ह
राजपुत्री सम्बुला आश्रमेध्यंका स्वबले, थःस्वामी मखनाव
अत्यन्त महान शोक संतापज्वीका स्वया, स्वया नाना प्रकारं
विलाप याथां उखें थुखें मदेक जंगले माला जुयाच्चन ।*

जि स्वामी राजपुत्र गन गुगुथासे बिज्यानाच्चन जित
क्यना बिज्याहुँ । जि ध्रमण, ब्राम्हण, तथा ऋषि, आचार्य-
वान्पि दक्कसितं नमस्कारयाना । हानं सिंह, ल्याधू तथा
मेमेपि वनजन्तुतेतनं जि नमस्कार याना । इमिसं राजपुत्र
गन गुयाय् बिज्यानाच्चन जित क्यनाव्यु । तृण लता औषधि
पवंत, वनयात नं जि नमस्कार याना । राजपुत्र गनदु जित
क्यनाव्यु इन्दीवर पुण्यया समान वर्णं जुयाच्चवंगु नक्षत्रया

*गुधाप्लाक भोसनं छको बिचायाना स्वये योग्यजू । सम्बुलाया
गजागु आतुर गजागुशोक, गुलितक दुक्क जुलजुड । बल्ल बल्ल
यानापुम्ह पापी यक्षया ल्हातं मुक्तजुया प्राणबचे यानावम्ह सम्बुलाया
हानं भात तना चायारात्री उखें थुखें जंगले माःजुया च्चनेमाल ।
धुकि हे सीदुकि सम्बुला गुलितक पतिव्रता पतिभक्ति खः । यजापि
महान स्त्रीजनपिनिगु आदर्शनं स्त्रीजनपिस कःय् योग्यजू । अथेहे महान
महानपि पुरुषपिनिगु आदर्शनं, पुरुषपिपं काय्पोस्यजू छका धगवान
बुद्धं आज्ञादयेका बिज्याःगुदु ...।

मालांयुक्त रात्रियात नं नमस्कारयाना, राजपुत्र गनदु क्यनाब्बु
 गंगा, नदि वन पर्वतराज, हिमालयादि यातनं जि नमस्कार
 याना राजपुत्र गन गुगुथासे विज्यानाच्चन जित क्यनाब्बु ।
 आःजि गनवना माःवने ? गनवना स्वःवने ? यथे नाना
 प्रकारं ह्वरुवं त्रिःनाप यायां उल्लं थुल मालाजुगु खनाव
 सोत्थिसेनया मतीस्वीकल —थ्व सम्बुला तच्चवं हे अलाप
 विलाप याना स्वया, हाला जुयाच्चन । जि ध्वयागु भाव
 वांलाक धीके मफुत । यदि घात्थे हे थ्वं जिगुप्रति स्नेहया
 कारणं यथे जुयाच्चंगु खःसा थ्व यागु नुगः तथ्याना वनेफु ।
 जि ध्वयागु परीक्षायाना स्वये धका सोत्थिसेन तीजक
 वना पर्णशालाया लुखाय् पयतुना च्वन ।

सम्बुलानं ह्वया, ह्वया चाच्चा ह्यु ह्यु मालाजुया
 च्वंगुवस्वते पर्णशालाया लुखाय् पयतुना च्वंगु खनाव हट
 पटवना तुतिनिपां ज्वना पालीभोपुया न्वन “ देव स्वामो !
 छंनि गन विज्याना च्वना ? ”

अले सोत्थिसेनं घाल—प्रिय भद्रे! न्हापा न्हापाजूसा
 छ थपाय्चवंतं लिवाक च्वनामच्चं । थौं थपाय्चवंतं लिवाक
 वह्नीं ज्वीकातिनि ध्यंकवल । यथे घयां गाथाद्वारा न्वन ।

अतिमायं वन्तागच्छि राजपुत्ति यसस्सिन्नि,

केननुज्ज समागच्छि को ते पियतगे मया ॥ २४ ॥

तदर्थं— हे यशस्विनी राजपुत्री ! थौं छ तच्चवंतं
 विलम्बयाना ध्यंकः वल । थुकि यागु कारण गथे खः ? छं
 अन एकांते जियासिनं अत्यन्त प्रेम जुयाच्चवंह सुदु ?

अले सम्बुलां घाल— “ आर्य्यपुत्र! जि फन मूल खाना
 बयाच्चनावले थ्यानापुसंच्चवंह दानव यक्षछंह खना । व जिके

आकाशजुष्टा, वं जित ल्हाःज्वना सातु साला घाल,—यदि यं
घाःगु खं गव्यन घाःसा जित स्यानानेगु धका त्वहे मतोतु
जिगुयलं वैत त्वतका बयेफुगु मखुत। जित, तःधंगु प्राण
सं ष्टगु आद जुल। अले जि थयेधका प्रार्थना याना—

इव श्रीहं तदाशोचं गद्विना तेन सत्तुना,

नमं इद तथा दुक्ख यं समं खादेय्य रवत्तसो

यच्चे मे अय्यपुत्रस्स मनो हेम्सति अञ्जथा ॥ २५ ॥

तदर्श—व उम्ह शत्रुं जित त्वहे मतोतूसे ल्हाःज्वना
सातु साया च्चसेलि, अले जि थयेधका हाला ख्वया बिला
याना—जि-ध्व राक्षसं स्याना नयाच्छेगुया कारणं अयाय्
च्चतं दुस्स मताया। मुकियानिति, जि दुक्खताया जित दुक्ख
जुज, गुम्हणः पर्णकुटी म्हं मफयेका च्चंम्ह आर्य्यपुत्र, जि मंत
धाय्व आपालं दुक्ख जुइ। सुनां वसपोलया सेवा चाकरि
यानात्रिइ, मुनां लःली काय्गु, फल मूल खाना थंकेगु, वासः
निना वासलं पाकेगु, घाःवो सिःला सुघर सःकायाना वीगु।
उक्तानुसारं थमं प्रार्थना यानागु फुक्क निवेदन यानाव घाल
देव स्वामी! उम्ह राक्षसं ज्वनातःगुल्हाः जि स्वयम् त्वतका
त्रिसवये फुगु मखुत। अले जि देवतातिके प्रार्थना यायगु
शूरयाना। उगु हे अवसरे बज्ज धारण यानाच्चंम्ह
शक्रदेव वया, वं व पापी दानव यक्षया छ्यों फुसे आकासे
च्चना यक्षयात त्राश वयना ...। जित तोतका विल। हानं
य उम्ह यक्षयात देववन्धनं चिना स्वंगू पर्वत प्वीक बांब्धयाव
शक्रदेव लिहावन। थुगुप्रकारं शक्रदेवयागु कृपां जि थःगु
ज्यान बचेयाना धन वयेफत।

धुगु खं न्यना सोत्थिसेनं घाल—त्रिधं भद्रे ! मिसातेगु
खं, मिसातेगु छल, मिसातयेगु नाया, मिसातेगु चरित्रया अस्त

सुनां कायेफुगु मखु । हिमालय वने आपालं वनचरत चाः
ह्ययया च्वनिगु, वर्थेतुं तपस्वी विद्या घरपिनं च्वना
चानिगु । अजागु एकांतगु थासे थुइतक्क च्वनावम्हसँ छुजक
मयाइ, सुनां छंगु खँ विश्वास यायेफइ ? ययेधका गायाद्वारा
धाल—

चोरिन बहुबुद्धीनं यामु सच्चं मुदुल्लभं
धीनं भावो दुराजानो मच्छस्सेवोदके गत

तदर्थं—गथे लखे (समुद्रे) ज्वीपि न्यातेगु गति सीके
मफुगु खः, हानं खुयाज्वीपि खुतेगु भाव गति सीके थाकुगु
खः, अथे हे आपालं विचित्र भायाधारो चलाखपि मिसातेगु
भाव चरित्र सीके थाकु । अजापिनिगु खँ सत्यज्जो धयागु
राप हे दुर्लभ खः । जि, छंगु खँ गथेयाना विश्वास
याय्गु ? ॥ २६ ॥

धये धाःगु खँ न्यना झीलवती पतिव्रता सम्बुलां धाल—
आर्य्यपुत्र ! वृपिसं जिगु खँ विश्वास मयाज । जि थःगु
सत्यबलं हे छपिनिगु रोगयात वासःयाय् धका लः धले लः
जाय्कतया सत्य किरिया—सत्यवाक्य ल्हाना सोत्थिसेनया
छ्योले लः हा. हा. यानाव युगुगाया धाल—

तथा मं सच्चं पालेतु पालयिस्सति चे म मं
यथाहं नाभिजानामि अञ्जं पिपतरं तथा
एतेन सच्चवज्जेन व्याधि ते वूप सम्मतु ॥ २७ ॥

धुगु प्रकारं सम्बुला पतिव्रतां सत्य किरिया(अधिस्थान)
यानाव लहा.हा. यायेमात्रनं सोत्थिसेनया कुण्ठरोग तुरंत
लांनजुया निरोगिजुल । गथे सिजः पाताय् किना च्वंगु छिति
दाग् पाडनं सिला छोयेगु वखते यचुसे च्वनावनीगु खः, अथे

हे कुष्ठरोग मदया वन । अले छुं दिन सुखपूर्वक अन चवने घुंका वन जंगलं प्याहाँवया वाराणसी थ्यंका उद्याने प्रवेश जुया चवन ।

सोत्थिसेनपि निरोगि ज्वीका उद्याने थ्यंकवल घंगु समाचार जुजुं सियालि ससैन्यपि सहित उद्यानेवना अन हे सोत्थिसेनयात राज्याभिषेक बिया स्वेतछत्रं कुइका राजगद्दी पशुकल । सम्बुलायात नं पटरानी महिषी यागु पदेतल । अनंनिसें सिन्ह जात्रा याना राजभवने दुतयंकल । अनं लि वीम्ह जुजुं, ऋषि प्रब्रज्या ग्रहनयाना उद्याने हे आश्रमदेका चवनाचवन । उम्ह ऋषि नियम पूर्वक राजभवने हे भोजन याःवंगु जुयाचवन ॥ ॥

[थन छगू खँ खः प्रमादिजुया मोहया वसेलात घाय्व थःत यानातगु कतज्ञ गुणनं लामना वने फुगु जुयाचवन]

अने थुखे सोत्थिसेन जुजु जुसेंनिसें मेमेपि रानीपि सखिपि नापजक आनंदं चवनात्र सम्बुला रानीयात वास्ता हे मयासे तयातल । केवल पटरानी घंगु छगू नाममात्र वयाके दयाचवन । सोत्थिसेन जुजुं अजागु व्यवहार याःगुलिं सम्बुलाया मने दुखित ज्वीका गंसिजुया, वंगु रूपवर्ण चेहेरा दक्वं पानावन ।

छन्हुया दिने गुम्ह खः बाजु ऋषि तपस्वी भोजनार्थ वयाचवंम्ह याथाय् वनात्र तपस्वीया भोजन सिधेवं सम्बुला महारानिं प्रणाम यानाव छगूपासे पयतुनाचवन । । अले बाजुम्ह तपस्विं वंगु रूप वर्ण चेहेरा पानाः गंसि जुयावंगु नना गाथाद्वारा न्यन—

ये कुंजरा सत्तमता उलारा, रवस्तिति रत्तिदिवं उय्युताबुषा
धनुग्गुणानञ्च सतानि सोलस कथंविधे पस्सति भद्दे सत्तवो ॥२६॥

तदर्सं— बीरबीर पुरुषपिं ७०० न्हेसः वनुधरं किंशि
हानं १६००, भिंखुसम्ह धनुधरीतयेसं रात, दिन बागणः
नगरयात रक्षायाना च्वंगु देक देकनं, हे राम्बुला! छ छकिया
निंतिं गुजापिं शत्रुत खना छ्मयाना च्वना ? गुकिया काग-
णंयाना छंगु रूप वर्णं चेहेरा पानाच्वन । द्याय् छंत छजुल ?

बाजु तपस्वीयागु खै न्यना, सम्बुलाया अत्यन्त नुगः
मछिं पहलं घाल—देत्र! जिगु प्रति छांपनि काय्यागु ब्यवहार
न्हापायाथे मखुत । घका न्यापू गाथा ब्वना विन्तियात—

अलंकृतायो पदुमुत्तरत्तत्रा विरादिता पस्सति हसगग्गरा
तानं मुणित्वा मित गीत वादिनं नदानिमे तात तथा दया पुरे २६ ।

जिम्ह स्वामो अलंकृत आभरणालंकारं तियाच्वंपि,
क्यानुसे नाइसे च्वंगु पद्ममुखपिं, जे चिक्कियापिं हिंसिचा
हिंसिचादुपिं, कोकिल मधुर स्वरपिं, स्त्रीजनपिं पाखेजक
स्वया रसरंग याना च्वन । इमिगु प्याखं स्वया, म्ये न्यना,
आः जित छल्पोलया कायनं न्हापायाथे ब्यवहार मयात ।
सुवर्णालंकारं तियाच्वंपि वा बांलापिं, सुन्दर मुशोभायमान
शरीरपिं, अप्सरा समानं अंग प्रत्यंग जुयाच्वंपि छम्ह थे छम्ह
नकल भकल याना ज्वीसपिं क्षत्रिय कन्य पि दया, जित
लोमंकल । अजापिनाम सुखभोग याय्दुगुलि न्हायाय् वंसां
च्वंसां इवि हे ल्यु. ल्यु न्हां न्हां तथा जुयाच्वन । बुवा!
न्हापा वस्पोल वने च्वना च्वं बलेथे फल मूलहया भका त्वंका
सेवाजक यानाच्वने दुगुज्जां जित आनन्द जुइगु खः । आः
थुगु अवस्थाय् चाहे जित आदर तयेमा, चाहे मतयेमा ।
बुवा! थौं जिगु स्थितिला अबले जंगलेया स्थिति सिबेनं
बांमला ।

बुवा! अन्नगान यथेष्ट सुलभ ज्ञानं नानाप्रकाराणां
मणि माणि सुवर्णालंकारं तियाचवने दःसानं यदि थःस्वामीया
अप्रिय जुलघाःसा वउम्ह नागीया निति मृत्यु ज्वीगुहे याउं-
सेचवं। यदि दरिद्र निर्धनी हे ज्ञानं छुचुं बवाति जक
त्वनाचवने माःसानं, भ्वायः चागु वसतं जक पुनाचवने
माःसानं थःस्वामीया प्रियजक जुलघाःसा उम्ह नारीयात
स्वर्गोचनेगुधेहे सुख जुइ ।

एवं प्रकारं सम्बुलां वाजु तपस्वीयात, थःगंसि जुयावंगुया
कारण बांलाक घासेलि, ऋषि तपस्वीं ज्ञुजुयात सःता उपदेश
बिल—तात सोत्थिसेन! गुगु बखते छ कुष्टरोगं पीडित जुया
जंगले वंगुखः, उगु बखते थुम्ह सम्बुला थजागु सुखऐश्वर्यं
तोता छनाप वना आपालं दुक्ख कष्ट सहयान। छंगु सेवा
चाकरि यानाचवन । हानं थःगु सत्यया बलं सुनानं लायूके
मफुगु छंगुरोग शान्तयानाव छन्त थुगु राजगद्दी फेनुकेहल ।
आःछं ध्वनं मसिल ध्व थुम्ह शीलवती पतिव्रता सम्बुलायात
छुजुयाचवन । हानं व गन गुधाय् च्वनाचवन घका । भो
सोत्थि-सेन! छं तःधंगु अनुचितगु कर्मयात । ध्व मित्र द्रोह
तःधंगु पापकर्म खः । धूलिधया थःकाय् जुजुयात उपदेश
बियाव, थुगु गाथाव्वना न्यंकल ।

मुहुत्तलभं इत्थी पुरिमस्स या हिता भत्तं इत्थिया दुल्लभो योि तोच
हिता च ते सीलवती च भरिगा जनिन्द घम्मञ्चर सम्बुलाय ॥ ३४ ॥

तदसं— पुरूषया निति— स्वामीयागु हित चिन्तिका
नृयाज्वीपिं मिसात सापहे दुर्लभ खः । हानं मिसाया नितिं-
पत्नीया हित चिन्तक जुयाज्वीपिं मिजंत नं अत्यन्त दुर्लभ
खः । हे राजन ! सम्बुला छंगु घात्थेम्ह हित चिन्तिका खः ।

हानं सदाचारिनी भार्या खः छं वयाप्रति धर्मया व्यवहारया । थुगु प्रकारं पुत्र जुजुयात उपदेश बिया आसनं दना थःगु आश्रमे वन ।

जुजुनं अबु तपस्वी लिहाँ वेंसेलि सम्बुलायात सःतके छोया धाल— भद्रे ! थुथाय् तक्क छंगु गुण लोमका जि याना तयागु अपराध क्षमाया । आवं निसें थ्व फुक्क ऐश्वर्य्यं छंत हे लःल्हाय् घका घासे अन्तिम गाथा धाल —

सचे तुवं विपुलेलद्ध भोगे इस्सावतिम्ना मरण उपेसि
अहं चते भदे इमाच कञ्जा, सम्बेव ते वचनकरा भवाम ॥ ३५ ॥

तदर्थ—प्रिय भद्रे ! यदि छं विपुल ऐश्वर्य्ययात प्राप्तजुयानं छंगु इच्छा पूर्णं मजुल घाःसा, छं चित्तबुभे मजुल वाःसा हे भद्रे ! हानं जि थुपि फुक्क कन्यापि छं घाथे छंगु हे आज्ञाकारिणी यानाबी ॥ ३५ ॥

अवलेसं निसें सोत्थिसेन जुजु व, सम्बुला महारानी निम्हं छम्हथेंजुया आनन्दपूर्वक जीवन हना दानादि पुण्यकर्म याना कर्मानुसारं परलोक जुयावन ।

गुम्ह खः तपस्वीनं ध्यान अभिञ्जाण प्राप्तयाना ब्रम्ह-लोकगामी बुल । तयागतं थुगु धर्मदेशना हयाव न्यका विज्यात—भिक्षुपि ! केवल आःजक मखु मल्लिकादेवी, पतिभक्ति जुयाच्चंगु, न्हापानं थःम्ह पतियात देवतासमानं मानेयाना वःगु दु । थथे आज्ञा जुसे जातकया मिलेयाना कना विज्यात । उगु समयया सम्बुला, थौया मल्लिका खः, सोत्थि-सेन, कोसल जुजु खः, तपस्वी जुयाचवनाम्ह जक जिहे खः ।

पूर्वकथा संक्षिप्त वचाल

<https://dhamma.digital>

अनुबाधकया प्रकाशित सफुत

१. परित्राण
२. बुद्धोपदेश
३. धातु भेदानुपस्सना
४. विशुद्धि ज्ञान दर्शन
५. महा जयमंगल पाठ
६. धातु विवण्णक प्रेत कथा
७. त्रिलक्षण दीपनी
८. अनागत वंश
९. त्रिषुद्धि प्रज्ञा दर्पण
१०. स्वंग भिलां स्वेगु
११. अनन्तोपकार बुद्ध
१२. निगूगु विशुद्धि ज्ञान दर्शन
१३. महासत्तिपट्टान भावना
१४. सम्बुल जातक

धम्म किताप् छापे याकेत चन्दा तथा

Dhamma Digital

बिज्यापि

१. चैत्यलक्ष्मी उपासिका ल. पु. मतिबाहा— ३०।
२. रत्नप्रभा उपासिका ल. पु. सरस्वती ननि— २५।
३. मुतिमाया उपासिका ल. पु. हःला— १२।
४. हेराकाजि उपासक ल. पु. खपिछे— १०।

मुद्रकः— सुभाष प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ल० पु० मकबहिल

<https://dhamma.digital>